

॥ ओम् ॥

श्री विश्वरंग नाटक समाज.

वीर केसरी.

नाटकनां गायना.

रयनार-गौरीशंकर त्रीभुवन डिपाध्याय राजकुवी.

दारा औरंगजेब वीगरेना कर्ता.

छपाती प्रमिद्ध करनार,

५॥

२६. श्रीमनलाल पंडेकरभाई हलाल,

मालिक—श्री विश्वरंग नाटक समाज.

हाल मुकाम-स्टेशन रोड-जयार्ज् श्रीथेटर-मुस्त.

आवृत्ति १ वी. प्रत २०००

संवत् १९७५) कीर्तिगत ०-३-० (सने १९१६

આ નાટક (વીર કેસરી) રજીસ્ટર કરાવી માલીકે
સર્વ હક્ક સ્વાધીન રાખ્યા છે, તેમની લેખીત રજા
શિવાય કોઇએ ભજવવું, ભજવાવવું, છાપવું
કે છપાવવું નહીં.

આ પુસ્તક સુરત લીમડાચોકમાં આવેલા “દેશી ભત્ર”
પ્રેસમાં મગનલાલ વનમાળીદાસે છાપ્યું છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૯૨૦૯- વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ૯૧૨ ૩૨૧૨૧

વિષય

જીવિર કેશરી નાટકનો ટુંકસાર

અંક પહેલો.

પ્રવેશ ૧ લો—સ્થળ વિતસ્તા (જેલમ) નદીનો કીનારો, રાજ રજવાડાઓની સભા, સીકંદર (મહાન એલેક્ઝાન્ડર) ને નદી ઉતરતો અટકાવી યુદ્ધ કરવાની ક્ષત્રિ રાજકર્તાઓએ પ્રતિજ્ઞા કરવી, ઈંદીરા કુમારીએ યુદ્ધમાં વિજય મેળવનારને પરણવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી જય માટે હિંદ દેવીએ પ્રગટ થઈ આશીસ આપવી, સીકંદરના દુત એફ્રિસ્ટીયનને સભામાં બોલાવવો, દુતે રાજકર્તાઓને સંધી કરી માર્ગ આપવાનો સીકંદરનો પેગામ સંભળાવવો, પુરરાજ (પૌરસ) પ્રમુખ સર્વ રાજકર્તાઓએ સીકંદરનો પેગામ નાકબુત્ત કરી યુદ્ધ આરંભવાનો જવાબ આપવો તેથી સીકંદરશાહ સાથે દુતે કરેલા સંકેત મુજબ એક તીવ્રમાત્રીક સંદુક કે જે તોપ છે તેના જોરથી દુત સભામાંથી અંબાલીકા રાજકુમારીનું હરણ કરી આવ્યો જાય છે.

ટુંકસો.

પ્રવેશ ૨ જો—સ્થળ રાજમહેલ પાસેનો રસ્તો, ગુણવતી તથા સુહાસીની પોતાના પતિ કે જેઓ પર અંતિમ પટ છે તેઓને બચ પમાડી યુક્તિથી ઠેકાણે લાવવાની આમનસામન સલાહ કરે છે, તેવામાં ત્યાં રાહુમલ આવે છે, સુહાસીની તરફ પ્યારના ઉભરા ઠાંટે છે, સુહાસીનીને તેને મળતી થઈ પોતાને મુકામે આવવા કહે છે, રાહુ મલ જાય છે, આદ પોકળસીંહ આવે છે, ગુણવતી પ્રત્યે પ્યાર જાહેર કરે છે તે પણ પોકળસીંહને પોતાને મુકામે આવવા કહે છે.

પ્રવેશ ૩ જો—તથા જેમ નદીને કીનારે સીકંદરની ડાવણી
 એશીસ્ટીયન અંબાલીકાને ઉઠાવી લાવી તેને શાહ સાથે સધીના
 કરાર કરવા સમજવે છે બય આપે છે, અંબાલીકા તે વાતને તરછોડી
 કાઢે છે, બંનેમાં રસાકસી હથીયારોથી પરસ્પર હલ્લો કરે છે, સંકેત
 મુજબ સીકંદરશાહનું ત્યાં અચાનક ગ્યાબ્યાનો ડોળ કરી આવવું.
 એશીસ્ટીયનને જખરી કરતાં રોકાવો. એશીસ્ટીયનનું જવું. અંબાલીકા
 સીકંદરને જોતાંજ મોહ પામે છે. સ્વદેશ પ્રત્યેની લાગણી
 જતી રહે છે સીકંદરશાહ અંબાલીકા પ્રત્યે માનભરી રીતે
 વિનય કરે છે અંબાલીકા પ્રેમાસક્ત બની સીકંદરને અનુમોદન આપે
 છે સીકંદર આશ્ચર્ય સાથે અંબાલીકાના મનનો ફેરફાર સમજી જાય
 છે અને તેનો લાભ લઈ અંબાલીકા તરફ દીક્ષાશોભી જાહેર કરે છે.
 અંબાલીકા મરમાળી બાપામાં શાહનો પ્રેમ માગે છે. સીકંદર વિષય
 વીજાસને પિક્કરનાર હોવાથી અંબાલીકાની માગણીને અંતરથી ના કયુલ
 કરે છે, રાજ્ય પ્રકરણિયનીતીને અનુસરી સમયાનુસાર અંબાલીકાના પ્રેમનો
 સ્વીકાર કરે છે. અંબાલીકા પંજાબ દેશ છતાંવી આપવાની પુર્રાજને
 કેદ કરાવવાની તથા છુપી રીતે અચાનક હલ્લો કરવાની યુક્તિ બતાવે
 છે. બદલામાં પોતાના બંધુ તક્ષશીલને પંજાબનું રાજ્ય આપવા તથા
 ઈંદીરા રાજકુમારી તેની સાથે પરણાવી આપવાની શરત કરે છે.
 સીકંદર સર્વકાંઈ કયુલ કરે છે. તેવામાં અચાનક નદીમાં મહાન
 જળચર ખાણી જેવું તરતું દેખાય છે. સીકંદર અને અંબાલીકાને જોવા
 નદીમાં જાય છે જળચર ખાણી સ્ટીમરના રૂપમાં ફેરવાઈ જાય છે તેની
 સાથે પુર્રાજ તેમાં માત્રમ પડે છે સીકંદરને બચબીત કરી પુર્રાજ
 અંબાલીકાને છોડાંવી જાય છે.

પ્રવેશ ૪ થો—સ્થળ ઈંદીરાનો મહેલ સુંદરી અને સાહેલીઓ પ્રેમશંગાર સંબંધી આનંદી વાર્તાભાષ. ઈંદીરા તેમસીંહ વીગેરે આવે છે યુદ્ધમાં ઉતરવા સૈન્ય વ્યવસ્થા કરે છે. તેમસીંહ પોતાના પુત્ર સરોજને દેશ સેવામાં રજુ કરે છે. તેમસીંહને લશ્કર લઇ આવવા જવાનો હુકમ ઈંદીરાનું આરામ માટે જવું. પૂર્વ પ્રેમી સરોજ અને સુંદરીનો પ્રેમી મેળાપ.

પ્રવેશ ૫ મો—સ્થળ તક્ષશીલનો મહેલ. તક્ષશીલ ઈંદીરાને મેળવવા માટે યુદ્ધમાં વિજય મેળવવા નિશ્ચય કરે છે. ઈંદીરા આવે છે. તક્ષશીલની આસક્તી. યુદ્ધમાં વિજય થવા ઈંદીરાનું કહેવું. તક્ષશીલ અંદર જાય છે. અંબાલીકાનું આવવું. ઈંદીરા અને અંબાલીકાની સીકંદર સંબંધે વાતચીત. અંબાલીકા સાબુપતથી ઈંદીરાને ફાડવાની તજવીજ ચલાવે છે. ઈંદીરા તેનો આશ્રય સમજી જાય છે બન્નેમાં મતફેર. વાદવિવાદ. અને વિરક્તતા ઈંદીરા જાય છે. તક્ષશીલ આવે છે. અંબાલીકા તક્ષશીલને બંભેરે છે. ઈંદીરા પુરને ચાહે છે. અને પ્રાતઃ કરી છે તે એકપુરના ભાગ માટે છળ છે એવું ઠસાવે છે. બગીચામાં પુર તથા ઈંદીરાને છુપા મળેલાં ખતાવી આપવાનો કરાવ કરે છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો—ઈંદીરાનો ખાગ. ઈંદીરા પુર સંબંધી પ્રેમોદ્દગાર કાઢે છે, પુરરાજ આવે છે, ઈંદીરા તેને અંબાલીકાના ફરેજની હકીકત જણાવે છે. પુર તેઓ ખુટલને છોડી દેવા વિચાર રાખે છે, ઈંદીરા તક્ષશીલને હાથપર રાખવાની સલાહ આપે છે, પુર તે સલાહ માને છે, અંબાલીકા તક્ષશીલ સાથે આવી પુર અને ઈંદીરાને મુખમુખ વાતો કરતાં ખતાવે છે. તક્ષશીલ તે જોઈ બેઠામાં કોષ પામે છે.

પ્રવેશ ૭ મો—સ્થળ પોકળસીંહનું મુકામ, સુહાસીની પાસે રાહુમલ આવે છે, કામકિડાની માગણી કરે છે, સુહાસીની તેને ખતાવે

છે. સંકેત મુજબ ગુણવતી પુરુષ વેશમાં ત્યાં આવે છે. રાહુમલ છુપાય છે, ગુણવતી રાહુમલને ખનાવવા ઉત્પટાંગ વાર્તા ચલાવે છે. ગુણવતી જાહેર થાય છે, ધારણા પ્રમાણે પોકળસિંહ આવે છે, રાહુમલ ગમરાય છે; તેને સ્ત્રી વેશ પહેરાવી સુંદરી તરીકે રજુ કરે છે. ગુણવતી ઘરમાં છુપાઈ છે, પોકલ અંદર આવે છે, સ્ત્રીરૂપે રાહુમલને જોઈ આશંક થાય છે, સુહાસીની રાહુમલ ખુલ્લો પડે છે. પોકલસિંહ પર વહેમ ખાય છે, સુહાસીની ઉલટીટાંગ તેના ગળામાં નાખે છે, પરસ્ત્રી લંપટ છે તે પ્રત્યક્ષ પકડી પાડવાની યુક્તિ કરી છે, એમ સમજાવી પોકલને શરમીંદો ખનાવે છે. રાહુમલ જાન બચી સમજે છે.

પ્રવેશ ૮ મો—તક્ષસીજનો મહેલ, બેદીલ બનેલો તક્ષસીજ તેને અંબાલીકા આવી વિશેષ ઉશ્કેરે છે, સીકંદરથી મીત્રતા કરવા અને પુરને પકડાવી દેવા તેમજ ઈંદીરાને પકડી કબજે લેવા સલાહ આપે છે. વ્યગ્રમનનો તક્ષસીજ ઈંદીરાને મેળવી આપવાની કબુલાત લઈ તેમ કરવા કબુલ થાય છે, ઈંદીરા આવે છે, તક્ષસીજને પાસે પ્રેમ માગે છે. ઈંદીરા પોતાની સર્તના સખબથી હાલ તેમ નકરી શકવા ભાચારી જણાવે છે, તક્ષસીજ લડાઈમાં ન ઉતરવાને પોતાનો ઠરાવ જણાવે છે. ઈંદીરા ઉપાલના કરે છે, અંબાલીકા સંકેત પ્રમાણે સેના સામે આવી ઈંદીરાને કેદ કરે છે. (ટખલો.)

પ્રવેશ ૯ મો—જેલમ નદી કાંઠે કીલ્લો. અંબાલિકાની સુક્તિ મુજબ સીકંદર સેના સાથે નદી તરી આવે છે. દુગાનો શોર પોકાર થાય છે. પુરરાજ જુજ સેના સાથે આવી પહોંચે છે. યુદ્ધ થાય છે. પુર સીકંદરને હાંસવે છે તેટલામાં પાછળથી આવી તક્ષસીજ પુરરાજને કેદ કરે છે. (ટખલો.)

અંક બીજો.

પ્રવેશ ૧ લો.—સ્થળ તક્ષસીત્રના મહેલમાં સીકંદરનો દરબાર.
વીજ્યનાં નત્યગીત પુરરાજ પર અંતરમાં ચાહના હોવા છતાં કસેદી
કરવા માટે ઉપરથી નારાજ બતાવવાની એશીસ્ટીયનને સુચના કરી
તેને પુરરાજને બોલાવી લાવવા મોકલે છે. પુરરાજ કેહી
હાલતે આવવું. સીકંદર તેને માશી માંગી સંધીના કરાર કહેવું
પુરરાજે તે વાત ઇન્કાર કરી ચાહના છળથી કરેલા વીજ્યને નાકબુલ
કરવો સીકંદરે બહાનાથી પુરને સમજાવવા પ્રયત્ન કરવો. પુર
તેથી ચક્ષીતન થતાં ચાહને નીતીનો બોધ કરવો. સીકંદરે હમ કસવે
પુરએ દ્રઢતાથી તેનો જવાબ વાળવો. તલવાર ખાજની માંગણી
એશીસ્ટીયન અંબાલીકા તથા તક્ષસીત્ર પુર સાથે તલવાર ખાજમાં
ન ઉતરતા સલાહ આપવી. વીર ધર્મને અનુસરી સીકંદરે પુરરાજની
માંગણી માટે પ્રસન્નતા જણાવી પુરરાજને મુક્ત કરી તેની
તરવાર આપવી, પુરરાજ તથા સીકંદરનું હૃદયુદ્ધ. સીકંદરની
હાર, એક ગ્રીક્સ સરદારે ચાહના બચાવમાં રહી પુરરાજને
જામમી કરવો, સીકંદરે સરદારના અનીતીના કૃત્યપર ક્રોધ કરી તેને
વધ કરવા જણાવે કહેવું, પુરરાજે તેને ક્ષમા આપવા ચાહને કહેવું.
સરદારનો જણાવના હાથથી બચાવ.

પ્રવેશ ૨ જો.—રાઠુમલનો મુકામ, સુહાસીની તથા ગુણવતી
પાસે પોકળસોંહનું આવવું, કામકીડાની આતુરતા, ગુણવતીએ બહાનું
બોળી ને વખત વીતાવવો, ધારણા પ્રમાણે રાઠુમલનું આવી જામવું.
પોકળે બયબીત થવું, તેને પુતળું બનાવી ઉભો રાખવો, રાઠુમલનું
અંદર આવવું, પુતળું જોઈ વિસ્મય, ગુણવતીએ જણાવે તેને ફરજી

કર્યા દેવો, રાહુમલે બેઠમખાઇ પુતળાને તપાસવું, પોકલસીંહ ખુલ્લો પડવો, આ ગોટાળાનો ખુલાસો માંગવો, ગુણવતીએ રાહુમલને ચતુરાઇથી હલટો સપડાવવો. સુહાસીનીએ બહાર આવી રાહુમળ ક્યાં છે પુછવું, રાહુમલનું તથા પોકળ બન્નેનું ગભરાવું, સુહાસીનીએ રાહુમલ પોતાને આહે છે, તેવી વાત કરવી. રાહુમલે યુક્તિથી પોતાના અચાવમાં કાઇ બીજોજ મારો વેશ લેનાર તેને આહનાર છે, એવો જવાબ દેવો અને તેને પકડી લાવી બતાવવાને બહાને ખસી નીકળવું, પોકલસીંહે બમથી સમજી જઇ પશ્ચાતાપ કરવો, પોકલને ગુણવતીની સીખામણ, સુહાસીનીપર પોકળનો પ્રેમ.

પ્રવેશ ૩ જે—સ્થલ, તક્ષસીલનો મહેલ, સીકંદરના વિજયના ખાતમાં મીજલશની તૈયારી, અંબાલીકા તથા તક્ષસીલ ઈંદીરા અને પુરમાં કલહ કરાવવાની યુક્તિ રચે છે, પોકલસીંહને ગામડીયાનો વેશ કરી કપટ પત્ર આપવા પુરરાજ તરફ મોકલે છે, મુખારકખાદી માનતાન, સીકંદરે ઈંદીરાને બોલાવવી, પુરરાજના મૃત્યુના ખોટા ખબર આપવા તક્ષસીલ સાથે પરજીવવા દરમાન કરવું, ઈંદીરાએ તેથી આઘાત ખામવો. તક્ષસીલને ધીક્કારવો, કસોટી કરી ઈંદીરાપર સીકંદરે મનમાં ખુશ થઇ તેને ઉપરથી દમકસી તક્ષસીલને પરજીવવાનો વિચાર કરવા આટે એક રાતની મુદત આપવી. શાહનું જવું, તક્ષસીલે ઈંદીરાને સમજાવી દમ દેવો, ઈંદીરાએ હૃદતા જણાવવી, બળાત્કારની તૈયારી સરોજનું અચાનક આવવું, ઈંદીરાને અચાની તક્ષસીલને કેદ કરવો.

(ટપ્પો.)

પ્રવેશ ૪ થા—સ્થળ, તેગસીંહનું મકાન, તેગસીંહ તથા સહેરીજનો યુદ્ધમાં સર્વ પ્રકારે મદદ આપવાની સહેરીજનોની ભાગણી,

કરોજનું આવવું, દગાથી પુરરાજ પકડાવાના ખજર દેવા તેમસીંહને તેથી આઘાત થવો અને સરોજ યુદ્ધરથળ છોડી આવ્યો તે માટે ફરજ સુકવાના અપરાધ તેમસીંહે તેને માટે જાણીથી મારવો. અચાનક સુંદરીનું આવવું, તે વચ્ચે આવીજતાં જખમી થવી, સરોજનો ખયાલ.

પ્રવેશ ૫ મો—રથળ, પુરરાજનું મુકામ, જખમી હાલતે પુરરાજ વીધીની વીચીત્રતા વીચારે છે, તેમસીંહ આવે છે, દગાબાજીથી વીજ્ય મનાવનાર સીકંદર સાથે ફરી યુદ્ધ કરવાની માંગણી કરે છે. પુરરાજ વચનભંગ નહીં કરવા કહે છે, પોકલસીંહનું ગામડીયાનું વેશ આવવું, પુરરાજને પત્ર આપવો, પુરરાજ પત્ર વાંચવો, ઇંદીરાનો તક્ષસીલપરનો પત્ર છે એમ જાણવું, પત્રની ખીનાથી કોપીત તથા હઠાસી થવું, ઇંદીરા તક્ષસીલના પ્યારમાં છે, એવો વહેમ પત્ર પાછો આપવો પોકળે જીલથી પત્ર અહીં આપવો છે એમ ખુલાસો કરવો. અને પત્ર લઈ જવું, ઇંદીરા તથા સુંદરી આવે છે, ઇંદીરા તરફ પુરરાજની ઇતરાજી. ખુલાસો ઇંદીરાની દલીલ પુરનો તીરસ્કાર ઇંદીરાનો અફસોસ અને સીકંદર રજર સચ્ચોષ જાહેરમાં લાવવા ઠરાવ જણાવી જવું.

પ્રવેશ ૬ ઠો—રાહુમલનું મકાન, ગુણવતી સુહાસિની તથા પોકળસીંહ રાહુમલને ઠેકાણે લાવવાની રચના રચે છે. પોકળસીંહ રાહુમલનો વેશ લે છે, રાહુમલ આવે છે તેને નકલી તરીકે ખનાવે છે, અસલ રાહુમળ તરીકે પોકળસીંહ રજી થાય છે. રાહુમલને આશ્ચર્ય અને જુઠાણામાં સપડાયા સંજોગો ખેદ, રાહુમલે પોતાનું ખરાપણ કહેવું, સહુએ તેને ફટકા મારી કાઢી મુકવો, રાહુમલે નીરપાય સુહાર સીને ચાહનાર પોતેજ છે, એમ કપ્પલ કરવું. હમશીકલ (મળતા મહેરા)

જો ગોટાળો-સમાપ્ત થવો, ગોટાળાના કારણરૂપ પરમી લપટપણના અપરાધ માટે પ્રથાતાપ. બન્નેએ પોતાની પત્નિઓની નેક ચાલ માટે યોગ્યભીરી જણાવવી.

અવેશ ૭ મે—સ્થળ, તક્ષસીલના મહેલમાં દીવાનખાનુ, પુરરાજને બોલાવી છેવટ કસોટી કરી મીત્રતા કરવાનો સીકંદરનો આગ્રહ પુરરાજને તેડી એક્ષીરેટીયનનું જવું, વેશ બદલીકરી ઇંદીરાનું આગ્રહવું, ફરીયાદ કરવી, ન્યાય માટે સીકંદરનું વચનદાન મેળવી પોતાનું શીયળ ભંગ કરવની પેરવી કરનાર સપ્તસના સાક્ષી તરીકે સીકંદરપર ઇંદીરાએ તોહમત મુકવું, સીકંદરનો કોલ, ઇંદીરાનું જાહેર થવું, પુરરાજનું આવવું, તક્ષસીળનું આવવું, સીકંદરે ઇંદીરાને ઉપ-ચાર રીતે આમ, ઢોંગ-સોંગ કરવા માટે દોષીત ગણવી, પુરરાજ્યપરનો આગ્રહ તથા તક્ષસીલને પરણવા કહેવું, પુરરાજને ઇંદીરાને તેની ફરજ પાડવા કહેવું, પુરરાજે તટસ્થ રહેવું, ઇંદીરાએ પુરરાજ તરફ પ્રેમ જાહેર કરવો, બાદશાહે પુરરાજને તટસ્થ રહેવા માટે તથા ઇંદીરાને હુકમ ન માનવા માટે ગુન્હેગાર ઠરાવી કેદ કરી વધનો હુકમ દેવો ઇંદીરા તથા પુરરાજની ઉદાસીનતા સીક્ષા બેહારી લેવા તૈયાર થવું, સપ્ત કસોટી જલાદોને ગરદન ધરવી સીકંદરનું તેઓની ધર્મનીતી અને હકતા માટે અત્યંત પ્રસન્ન થવું, શીક્ષા માફ પ્રેમથી ભેટવું અને નેકીના અદલા તરીકે મીત્ર બનાવી સમગ્ર પંજાબનું રાજ્ય અર્પણ કરવું. આ બનાવથી અબાલીકા તથા તક્ષસીલનું દ્રેશે ભરાવું, પોતાના હુકમની આંગણી, સાહનસાહે તેઓને તેઓનાં કુ કૃત્યનું બાન હરાવવા ઇનામને બદલે અપરાધી જણાવવો તેથી ઉરકેરાઇ બધા તક્ષસીલ સીકંદરપર હુમલો કરે છે, સીકંદર તેને ઠાર મારે છે.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—સ્થળ કાઠીમા પર્વતમાં રાજમહેલ, ઇંદીરા પુરરાજે તીરસ્કાર કર્યા સંબંધી સોયમાં સાહેલીઓનો વીનોદ પ્રસંગ ફેદી અંબાલીકાને લઇ સીકંદરનું આગમન કપટપ્રત્ય રજુ કરવો, અંબાલીકાની મુખજુવાની, પુરના મનતો સંદેહ જવો અંબાલીકાનો ન્યાય, પુરરાજના માનને ખાતર અંબાલીકાને મારી ઇંદીરા પ્રત્યે પુરરાજે પ્રણયમાં બહેમ કર્યા માટે ક્ષમા માંગવી, અબેદ પ્રેમ.

પ્રવેશ ૨ જો—સ્થળ, સરોજનો ઉતારો, સુદરી સરોજનું આનંદી મીઠન-લગ્ન માટે ઇંદીરા દેવીની આજ્ઞા મેળવવાનો પ્રયત્ન કરવાનો ઠરાવ, પુરરાજનું આવવું, અંબાલીકાની હીલચાલપર નજર રાખવા સરોજને મોકલવો.

પ્રવેશ ૩ જો—સ્થળ, તક્ષસીલનો મહેલ અંબાલીકા સીકંદરે પોતાના માર્ગો, તે માટે તથા પોતાના અપમાન માટે વૈરના વીચાર કરે છે, અંધુને પોકળસીંહ તથા રાહુમણે તેમાં મદદ કરનાર તરીકે ગ્રીસ સરદાર કે જેને સીકંદરે શિક્ષા કરી હતી, તેને લાવી મેળવેલો છે. સર્વ મળી સીકંદરના ખુનનો ઠરાવ કરે છે, અને તે ખુન કરાવવા માટે સીકંદરના અંગરક્ષક સૈનીક અમલદારને કહેવામાં આવે છે, અંગરક્ષક એ અમલદાર આ કામ માટે ના કહે છે, જેથી અંબાલીકા તથા સરદાર અમલદારોનું ખુન કરવા તત્પર થાય છે, અચાનક ગુણવતી આવી પહોંચે છે, તે પાપી કામમાં આડે આવે છે, શાહી અમલદારોનું ખુન, સરોજનું આવવું, બેદ જાણી લઇ શાહને ખાતમી પહોંચાડવા જવું.

પ્રવેશ ૪ થી—સીકંદરની ડાવણી. સીકંદરને પુરરાજ તથા સરોજ આવી કાવતરાની જાણ કરે છે, ચુકિત જોઈવવી, સર્વેનું છુપાઈ જવું, ખુનીઓનું આવવું, સીકંદરની જગોએ સીકંદરના આવવાપર ધા, સીકંદર તથા પુરરાજે ખુનીઓને પકડવા. (ટૂંકો.)

પ્રવેશ ૫ માં સ્થળ, શાહના ખુનના અજમની વાટ જોતા રહેલા પોકળસીંહ તથા રાહુમલને સરોજસીંહ તથા એશીસ્ટીયન સફાઈથી પકડે છે.

પ્રવેશ ૬ થી—સીકંદરનો દરબાર, સીકંદર પુરરાજ તથા ઈંદીરા વિગેરે સમક્ષ પકડાએલ અંબાલીકા તથા ગ્રીશ્મ સરદાર વિગેરેને લાવવામાં આવે છે, પાપીઓનો ન્યાય, પાપીઓનો પૂણ્ય પશ્ચાત્તાપ દેશદોષી અંબાલીકાનો મરીને પ્રાયશ્ચીત કરવાનો ધરાદો સ્ત્રી જાત જાણીને તેને બચાવવા સીકંદરનો ધરાદ પુરની તેમાં સંમતી આનંદ પ્રસંગના માનમાં ગુન્હેગારોને ક્ષમા સીકંદરે નેકીવત ક્ષત્રિનોની કદર ખુઝવી પુરરાજની મીત્રતાની સલામતી તથા પુરરાજ અને ઈંદીરા તેમજ સરોજ સુંદરીનો હસ્તમેળાપ સુખાશીર્વાદ દતિશુભમ.

શ્રી વીર કેસરી નાટકની પાત્ર સંકેતના.

પુરૂષ વર્ગ.

સીકંદર—ગ્રીસ દેશનો જન્મત જીત પાદશાહ.
(મહાન એલેક્ઝાન્ડર)

પુરૂરાજ (પૌરસ)—પંજાબ-લાહોરનો મહારાજ.

તક્ષશીલ—પંજાબ પૈકી એક જુપતી

એકિષ્ઠિયન—સીકંદરશાહનો દુત.

ગ્રીસીય સરદાર—સીકંદરનો અંતરક્ષક અમલદાર.

તેગસિંહ—ઇલીરા કુમારીનો સેનાપતિ.

સરોજસિંહ—તેગસિંહનો પુત્ર.

પોકલસિંહ } —તક્ષશીલના ખંડીયા રાજાઓ.
રાહુમહી }

શ્રી વર્ગ.

ઘંઘીશહેવિ—ઘંઘીમા પર્વતની રાણી.

અંબાલિકા—તક્ષશીલની બહેન.

મુંદરી—ઘંઘીરાની સખી.

મુહાસિનિ—પોઠલસિંહની સ્ત્રી.

ગુણવંત—રાઠુમલની સ્ત્રી,

સ્થળ—પંજાબ—લાહોર—તક્ષકનગર.

સિવાય દરબારી, લશ્કરી, શહેરીજનો, ધારપાળ અને વારાંગનાઓ વીઝે.

શ્રીઃ

વીર કેસરી

નાટકનાં ગાયનો.

મુલધાર—

૧

ઃશ્રી બંસીધારી પ્રજાપતિ બનમાલી
બલીહારી બલીહારી વંદુ વહાલા વારી વારી
મંગલ મુરત પ્રભુ પ્રિતી વારીધી
પાહી પાહીહે પ્રાર્થ સારથી શ્રેયના નીધી
નવકૃતિ રસવતી કરકર ધારી હરિ મુખી વિનંતી.
મહા વરહ પદ તમારું સદ્ગ કરો સીધ કરો.

કામના હે શ્રીપતિ—

બાળાઓ—

૨

તીર તરકસ તન ધરીને શુરવીર રણધીર આવ્ય
દેવ દુંદુબી ડગડીયા પ્રીતેથી મુર મુંદરીએ વધાવ્ય
અટલ અણુમ બીપણ પણ દેશ હીત લીધાં
કેસરીયાં કરી રણમાળા ધરી અભય ખાલા પીધ

શીર સોંખ્યાં દેશ દાઝમાં મુખે મુચશ વહોરી લીધા
જગ અમર નામ કીધાં એવા દેશ ભક્તએ—તીર
સ્વતંત્રતામાં પૂર્ણ પ્રભાકર કેસરી બળવંતા
ધર્મ નિતીમાં ધ્રુવ ધુરંધર મહારથી મહમાતા
હીંદ માતાના પુત્ર પનોતા અનમીને અટંકા

દેશ દેશ લીધા ડંકા એવા બહાદુર બંકાએ—તીર

સાજ મંડળ—

૩

જય રહો જય રહો હિંદના નરેશનેા સ્વદેશનેા

સહાય જય રહો.

હાં દેશની સ્વતંત્રા શ્રેષ્ઠતા સ્વાધિનતા

કાયમ હાયમ રહો

જય રહો.

માતૃ સેવાના પ્રસાદથી ધર્મ નીતિના પ્રતાપથી

યશ વરો શુરનરો જંગે ચડો—

જય રહો.

ચંદીરા—

૪

ખરા તે હીંદના સંતાન, લડે જે હીંદને કાળે

લડે જે હીંદને કાળે, મળે જે હીંદને કાળે

ફુલાતો દેશને દેખી, ચડે વારે ઉમંગેથી

પ્રભૂ કે બાહશાહોથી, જુએ જે હીંદને કાળે

ન મોહે માયા મહોબતમાં, ન લોભે માલ દોલતમાં

જીવન જર પ્રાણ સા પલમાં, તને જે હીંદને કાળે

ચતો ધર્મ સ્તતો જય છે, કરો યાહોમ શો બય છે.

અમર તે યાય નિશ્ચય છે, મરે જે હીંદને કાળે

ગુણવંતી—

૫

અરે ઓ હીંદ હિતેચ્છુ હીંદના લગનની રીત સુધારો
લાયક નોકલાં મેળવો જેથી થાય સંસાર સુખાળો—અરે,
ખાળ વિવાહ ને વૃદ્ધ વિવાહ કે પૈસાના વિવાહ થાય
ગુણ સ્વભાવ વિરુદ્ધ વિવાહથી દેશનો દાટ વળાય
હાય લાગે અંતર દહાય—અરે૦

હીરાના હાર ને મોતીની માળામાં નથી સંસારનું સુખ
અમો જેવી નવ યૌવના નારીને જીગતી જોડી વિના
દુઃખ દુઃખ સંસાર માહે ન સુખ—અરે૦

ગુણવંતી—

૬

આપ પાપડ વાડીમાં પધારજો દેહેરીલાલ
મંદીરની સામે મકાન છે નીચે દેશી દારૂની દુકાન છે.
રંગરંગીલી ચાલ મારી પાડોશમાં તુલસી ક્યારાનું નીસાન છે
(છન્નમાં) તુલસીના ઝાડનું નીસાન છે દેહેરીલાલ
અંખડને અલંગ આજ સાંજ પહેલાં આવજો
હડતાળવાળાનું તોફાન છે જખડું હડતાળવાળાનું
તોફાન છે દેહેરીલાલ.
જોખમ ભરેલું કામ પુરી પંચાત છે ખાસ્તી છે આકૃતમાં
જાન છે, મારા બાપ ખાસ્તી છે—દેહેરીલાલ.

અમંબાલીકા—

૭

સુંદર ગોરી ગોરી છત્રી આ લાગે પ્યારી
હારે મારા પ્રેમી પાતળીઆણ તનમન તમપર વારી
પ્રણય પરિક્ષક છે દીલજરીઆ દરશ પામી મુજ લોચન
ઠરીયાં.

પ્રીતે પળભે મુખકર નૌતમ ન્યારા
ના ભુલી જાયો મનહર મોહન મારા
હારે મન મંદીરમાં વસીયા બની પ્રીયની પુનરી

નાચનાર—

૮

રે બની જીવતી જોબન ઉભરાતી
સુંદર શું શોહાતી, મદન મદમાતી—રેખની
મનહર મયંક મુખ મુધ્ધા મધુરી
અલખેલી ઇંદ્રની પરી
ખંજન નયન નેહ લીનાં રસીલા
સકુટીમાં ભુરકી ભરી મોહન મંત્ર મારે છે જાદુગરી
ગૌરઅંગ રંગ ઢંગ દેવ સુંદરી—બની

સાહેલી સુંદરી—

૯

સાહેલી—મીઠા મીઠા રસ પ્યાલા પાશે રસીલા લાલા
સુંદરી—અરે જરેજા જાણ્યા સહુ ઢંગ તમારા
સાહેલી—આનંદ લેશે દેશે રસીકા રતિલાવક

સુંદરી-જાણું ના કાંઈ ખાઈ વેણુ શું વડો આવા

સાહેલી-પ્રિયતમ તનમન હરનારા

નટખટ છલ બલ ભરપુર રસખાણુ

જ્ઞાન વાન છોડો ચાળા—મીઠા

સુંદરી સરોજ—

૧૦

સુંદરી-હાંહાંરે દર્શન દેજોરે સુધ લેજોરે છખીલા પ્રિય પ્રાણુ

સરોજ-હાંહાંરે હરદમ તારીરે રઢ લાગીરે માર્યાં તે મોહખાણુ

સુંદરી-હાં પ્રિયતમ અનુપમ છો નગીના મારા તમપર છું કુરબાન

સરોજ-હાં દીલભર અમુલ્ય છો હૈયાના હીરા સુખકર છો રસખાણુ

—હાંહાંરે

સુંદરી-સોભાગ્ય શણુગાર મારા તનમનના માલીક મારા

સરોજ-પ્રીતીની પીયુધારા પ્રીયતમનાં જીવન ખ્યારાં

સુંદરી-વારી વારી જાઉં હું બહીહારીરે મન મોહન લાલા

સરોજ-ખ્યારી ખ્યારી લાગે શી છખી તારીરે દીલ હરણી દારા

સુંદરી-પાઈ પ્રીત જુટી

સરોજ-દીધુ દીલ છુટી

સુંદરી-એમ

સરોજ-હા.

સાહેલીઓ—

૧૧

ગરબો

હારે ભાવ ધરીને લલમી લબ્ય ભારતી માતા
દયામયી દેવી તમારાં જયકર ગીતો દેવતા ગાતા
માતા તવ સૈજન્ય સાગર સૃષ્ટીપર રેલી રહ્યો છે
વિભુતીનો સૌરભ સુંદર લોકલોક ફેલી રહ્યો છે
નમામી વિશ્વ વિજેતા દે સુખસાતા વહાલી વિધાતા—હાં
જનુની અરણ્ય ઉરમાં ધરને વરદા વિમલા કરુણા કરને
પરદેશી તણા હુમલા હરને જય કીર્તિ સુલેહ સદા મળને
સહુ આર્ય મહી સુભ સંપ થને છળભેદ વિશાદ પ્રમાદ જને
ચીર કાળ અમારૂં સ્વરાજ્ય રહો અમી વૃષ્ટી કરી દુઃખ દવંદહો
ધર્મ નિતીચાતુરી હીંદને નિવાળે ઉન્નતીનાંશીખરે ભારત ખીરાળે
ન્યારી ન્યારી જોહાજલાલી આપો આઈ પ્રીય કરનારાં—હાં

ઈંદીરા—

૧૨

જારે જારે કોયલ કાળી તારી ટહુકારી લાગે
અમ્મરી જખમકારી જારે જારે
વિરહિણી ને શીદ વીદારે
શર જેવા સ્વર શાને ઉચ્ચારે
બળતીને બાઈ બહુ શું બાળે
લાગે કલેજે કટારી—જારે—જારે

ગુણવંતી—

૧૩

થન ગન થૈયા (૨) નાચો નચૈયા—નાચો
સાધીને સુરતાલ ગદીન ગીનધા (૩) હા હા
તમે વેશ મઝાનો લાવ્યા

રાહુમલ—તમે લાગો છો હડકાયા

ગુણવતી—તમે બલા લાગમાં આવ્યારે

ઠીક આવ્યા ખુબ આવ્યા ખેશ આવ્યા

પોકળ—લાકોનો ખાવા માર—થનગાન

ગુણવતી—તમે પુરા નસીબશાળી

રાહુમલ—મળી તક સોનેરી સારી

પોકળ—અમે કસ્યા ભોઈ પરનારી રે હાય નારી
વોય નારી ઉક નારી

ગુણવતી—ઓરા આવોને લાલ

રાહુમલ—ગદી ગીનધા (૩) થનગન

વાંરગના—

૧૪

અખીયાં અયસાની પ્રીયા સહેજ ચળોને
સહેજ ચળોને પ્રીયા સહેજ ચળોને—અખીયાં
લાલ પલંગપર મસરૂંદા તકીયા
ઉપર ચાદર તાની—પીયા સેજ ચલોને—અખીયાં
હલુ હલુ પાઉં જરે મોરે સજના
જાગેજી નનદ જેઠાની પીયાસેજ

હું પદ તમે હરામી દુનીઆ નથી સદાની
 જર ભેર ને જીવાની સહુએ થવાની ફાની
 સાચી સલાહ માનીરે કરણી કરો મજાની
 મમતા મુકોને પ્રાણી સહુ અંતે ધુળધાણી
 આ જુડી જીંદગાનીરે સ્વપના સમી દ્યો જાણી
 કોઈ આજ કોઈ કાલે પરલોક પંથ ચાલે
 જમ દૂત આવી આવેરે દુનિયા'ડુખી જવાની
 સુવાસીની-કેવો ખાધો ગોળ ને સાટે ખોળ હારે ધિક ધિક
 હરાયા ઢોર હવે તમે હાથમાં આવ્યા ચોર
 તમને જોઈ હંલાજી

પોકળ—એતો જરી જોતો હતો હું તાલ તમે આવુ જુકું
 ચઢાવોના આજ

રાહુ—જુઓ માર કરડી ખાધા ગાલ પુરાવો સાફ છે હાજી
 સુહાસીની-છટકામાં સપડાયો ઉંદર

રાહુ—ફાવવા જતા ફસાઈ પડ્યો

પોકલ—આવી છે આફત આમ

રાહુ—કેવી દીધી થાપ બેટાજી—કેવો ખાધો

પોકલ—પાજી આવી દગલખાજી

અંક બીજો

વારાંગના—

૧૬

જયવીર મહા રણધીર સીકંદરશાહ સદા જયવંત રહો
 દીલ રહેમને પ્રેમથી પુર્ણ રહો બળ બુદ્ધિ પ્રતાપ અનંત રહો
 યશ સુયશ છવાઈ રહો તુજ ગાન ગુણીજન ગાઈ રહો.
 તુજ આણુ અખંડ દીપાઈ રહો નીત મંગળ હર્ષ વધાઈ રહો.

૧૭

આલી આજ ધન્ય ધન્ય

સુખકર અવસર

બહા તખતપર આવીજા નામવર

અમકાત દુહાઈ જેની જગસુ વિમળ

ગુન ગાયે નરનારી જઈએ વારી બલીહારી

આવો સખીરી કીજે નૃત્ય ગીતવર—આળી આજ

ગૂણુવંતી—

૧૮

ઠાકોરશ્રી ઠેકાણે આવ્યા

બહુ પસ્તાયા દોડી દોડીને ધરાયા—ઠાકોરશ્રી.

સુહાસીની—આસીરવાદે અર્થ સરેના ભયથી કામસરે છે

એ ન્યાયે અમસ્વામી નાથને જુગતીથી સપડાવ્યા

સરમાવ્યા સમજાવ્યા—ઠાકોરશ્રી.

શુભવંતી—સીધી આંગળીએ ઘીના સાંપડે

વાંકી બીજ પુનઁ શઠના સાથે શઠતા કરવી
એ જગ વચન વઢાયા વંચાયા કહેવાયા—ઠાકોરશ્રી

વારાંગનાઓ—

૧૯

જુઠા વાયદા પીયા મોસે કર ગયેરી
રજની સારી મય જાગી, આયેના છયલ સોદાની
બીરહાકી આગી મોહે લાગી—જુઠા વાયદા
સોતન હુય જેરન લારી બસ કીને કૃષ્ણબીહારી
કાસે કહું એરી મેતો હારી—જુઠા વાયદા

૨૦

બાંધી આશા ખ્યારા તારા પ્રેમમાં
નષ્ટ આશા આજે મારા પ્રેમમાં
શખી મુશકીલ ધર્મ સાચા પ્રેમનો
કાઠી આપું પ્રાણ ખ્યારા પ્રેમમાં
જેને વીતી તેજ જાણે આ સીતમ
દર્દ દીલની લાગી જવાલા પ્રેમમાં
દીલમાં આવે છે કે જોગણ હું બનું
થઈ દીવાની દીનદારા પ્રેમમાં

પોકળ ને ગૂણુવંતી — ૨૧

જે ખોરે ફટકાથી જોખો (૨) પુરેપુરે હાં પોંખોરે
તમે કરી નાંખોને ચોખો ફટકાથી જોખો.

રાહુમલ-જે જોરે ફુનીઆના લોકો જોયા જેવો મોકોરે
આની કાં મુકવી પોકોરે ફુનીઆના લોકો
શીઆળવું ઘર ઘણી થઇ બેઠું બંબે બંબજ આલ્યું.

ગુણુવંતી-જુઠ બોલવા બતાં જે જે ઉલટું ઉંધું માર્યું.

પોકલ-અસલી પીટાય બંદો નકલીયો હરખાય

રાહુમલ-બેરૂ આંધળે કુટાયરે ફુનીઆના લોકો—જોખોરે.

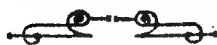
૨૨

જુઓ અમો અબલાના કાંમ
અબલા પશુ પ્રબલા કહાવીએ
ચીજ અબાયબ નૌતમ નારી
નારી સંસારમાં સ્વર્ગની બારી
રંગમાં ઢંગમાં રસની કયારી
લટકે મટકે કામણુગારી
બારી વીબારી ચરિત્ર ચલાવીએ
એક ઇસારામાં ફુનીયા ડાલાવીએ
દુષ્ટીમાં ફુનીઆ ડાલાવીએ

જાળ દીલ ન હો કાળુમેં તો કયા મેરી ખતા હય ચેહસાને ખુદા હય
 સચ હય જે મહોખ્ખતમેં કીસીને કહાહય આફત હય ખતા હય
 આઝારે મહોખ્ખતમેં તો અલ્લાહી બચાએ ચેહ ગમ ન દીખાએ
 ચેહ દર્દ વહિ હય ભરકી નહી કોઈ દવા હય બેકાર દુઆ હય
 સાયદા કોલગે કો'સને અંદાઝ તો દેખો કુછ ગૌર તો કરો
 મરતા હય તો મરને કે સીવા કોન ભયા હય આખર કોફના હય

અંક ત્રીજો

રજપુતો—

૨૪

શાન્તી મળી સુલેહ થઈ જય બોલો સહુ મહારાજ તથો.
 જુગ જુગ જીવે શ્રી શાહનશાહ અવિચળ રાજને તાજ રહે
 હે શ્રી મોરારી મહેર તારી બીતિ નીવારી છે મુખાકરી.
 અમન અમન લાવ લહો—શાન્તી.

ઈંદીરા—

૨૫

હાં....છેલ્લા અલબેલા સાહેબા

પુરૂ—મોહની લગાડી લલના

ઈંદીરા—થયા છો પતિ આ તનના

અરણ્ય શરણ તમ તારણ તરણ મમ

હાં....રૂડા રઢીઆળા સામળા—હાં છેલા

રતિને કામ જેમ એક રૂપ પ્રેમમાં છે

પુરૂ—પુરૂના પ્રાણ પ્યારી ઈંદીરાના પ્રેમમાં છે

ઈંદીરા—રસીલા રામ મારા સર્વદા સમીપ રહેને

પુરૂ—ખની મમ હર્વસી સદા પ્રિતીનું દાન દેને

ઘડી પણ નવ કંઈ ન્યારા સુખકર સુંદર વર મારા

મગન મગન મન વરસ્યો આનંદ ધન

હાં.....રૂડા રઢીઆળા સામળા—હાં છેલા

સુંદરી—

૨૬

બની સુંદર અલખેલા લાલ, ધરીને બહાલ
આવો ઉમંગમાં

સરોજ—બન્ધો આતુર અલખેલી આજ, સફળ કાજ
આનંદ અંગમાં—બની૦

લગન પુરી લગાડી તેં કૃતાર્થ કરી

સુંદરી—નવલ વેલી પ્રેમી તરૂવર સાથ વરી

સુણી અમૃત સમ વેણુ પ્રાણુ છો શુભતાન
પ્રીતિ તરંગમાં—બની સુંદર

કામણુ કર્યા શાં કહોને છપ્રીલા, ભામાને

સરોજ—ઉત્તમ અમુલાં શુણુ કરીને, ગોરી કર્યો તેં શુભામ

સુંદરી—મુખના મધુરા જાણો જાણું છું ધુતારા—બની૦

નાચનારીઓ—

૨૭

ખાલી ભોલી પડોસણુ દે ગાલીયા

તેહે સરમ કુછ ન આવે પત જાવે

હસાવે સખ નારીયાં ખાલી ભોળી

મેંદી લગાકે દ્રાર ઠાડી પડોસણુ

કથારે સમજ કે ઉસે ખ્યારે રસિકરાજ

દીની હાતો તુને તાલીયા—ખાળી૦

સાહુ—

૨૮

આફતનો જમાનો આવ્યો ભારે ઉપજ્યો લે
નથી ઉગરવા આરો યારો આમ આફત છે

પાકલ-ઢોર હરાયા ડબે પુરાયા અંકે નંગ બે
કડાં લોહાનાં જડયા હાથમાં ઠણ્ઠણ ઠણ્ઠણ કે
પાપી કયાં જઈને કે તેને કોઈ દાદ ના દે યારો
આમ આફત છે

સરોજ—

૨૯

કરણી તેવી પાર ઉતરણી ખોડે તેજ પડે

ભલા ભુંડાનો બદલો ભગવત દીધા વિના નારે—પાપી કયાં

એફ્રિસ્ટિયન—વેશ કર્યા બહુ રૂપી બનીયા લંપટતા કાજે
મોટા ઘરના થયા પરોણા સપડાયા અંતે

હવે કોઈ દાદ નાદે તારો થયો પાપથી ખે—યારો આમ

ધંદીરા—

૩૦

થવાનું ના થવાનું કહે, નજીમી કાણ એવો છે,

ન જાણ્યું જનકી નાથે, સવારે શું થવાનું છે.

હતી શહ્યા રૂપે અહલ્યા, જગતમાં વાત જાહેર છે,

ન જાણ્યું જ્ઞાની ગૌતમે, સવારે શું થવાનું છે.

હતા કૌરવ અને પાંડવ, જગતમાં મહાબળી યોધ્ધા,

ન જાણ્યું ભીષ્મ જેવાએ, સવારે શું થવાનું છે.

રમ્યા જુગદુ સહુ સાથે, વિભુતી સૌ ગયા હારી,

ન જાણ્યું ધર્મ જેવાએ, સવારે શું થવાનું છે.

જાહેર ખખર.

નીચે લખેલા પુસ્તકો શ્રી વિશ્વરંગ નાટક સમાજનો મુકામ જ્યાં હોય ત્યાંથી મલશે. જેઓ સાહેબોને જોઈએ હોય તેઓએ રોકડી કીંમતથી મંગાવી લેવાં વેલ્યુપેપર અથવા, નોટપેડ કાગળ રાખવામાં આવશે નહીં. રૂ.આ.પૈ.

શ્રી સિદ્ધ સત્યેન્દ્ર	૦-૩-૦
ફકીમીણી સ્વયંવર	૦-૩-૦
સતી સવીતા	૦-૩-૦
અહલ્યામાર્ગ	૦-૩-૦
અજીત	૦-૩-૦
ચંદ્રગુપ્ત...	૦-૩-૦
સમ્રાટ અશોક	૦-૩-૦
આત્મખળ	૦-૩-૦
મહાત્મા તુલસીદાસ	૦-૩-૦
યોગમાયા...	૦-૩-૦

ચીમનલાલ ખડેરભાઈ દલાલ.

માલેક:—શ્રી વિશ્વરંગ નાટક સમાજ

